

Naburtas, Sigitas

Zaproszenie do dyskusji?

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 47/3, 165-167

2002

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

699 Dot. nec kwiec
Radiviliade 322 Polecu z
poz. 13157

ZAPROSZENIE DO DYSKUSJI*

W jednym z najnowszych numerów „Kwartalnika Historii Nauki i Techniki”¹ ukazała się recenzja pióra znanego badacza literatury polskiej, profesora Uniwersytetu Jagiellońskiego Tadeusza Ulewicza. Dotyczy ona niektórych wydawnictw litewskich, poświęconych badaniom starej literatury na Litwie. Pomimo tego, że bardzo szanuję pana Profesora i doceniam Jego zasługi dla nauki polskiej, muszę zauważyć, że powyżej wspomniana recenzja wygląda bardzo dziwnie w porównaniu z innymi Jego tekstami. Artykuł T. Ulewicza jest anotacją publikacji naukowej, poświęconej piśmiennictwu XVI w. na Litwie oraz krótką recenzją *Radiviliady* J. Radwana, która ukazała się w Wilnie przed pięciu laty. Swój artykuł autor kończy nader krytycznymi uwagami pod adresem tłumacza eposu heroicznego i redaktora obu omawianych tu pozycji, ponieważ w nich przede wszystkim dostrzega jawny wyraz nacjonalizmu i prowincjonalizmu litewskiego.

Co wzbudziło niezadowolenie pana Profesora? W swojej recenzji zauważa on bowiem, że w litewskiej publikacji eposu heroicznego pominięto teksty, które ukazały się wraz z *Radiviliadą* w 1592 r. Zdaniem szanownego Recenzenta utwory napisane przez różnych autorów widocznie ideowo nie odpowiadały „nacjonalistycznym ambicjom” tłumacza i koncepcji jego książki. To, zdaniem Recenzenta, stanowiło główną przyczynę, z powodu której po 400-letniej przerwie w wydaniu *Radiviliady* zostały one pominięte.

Na ukazanie się każdej książki, w tym i zabytków naszego piśmiennictwa, ma wpływ wiele czynników i okoliczności. Bodajże najważniejszym z nich jest potencjalny odbiorca książki. Odbiorca w 1592 r. w Wilnie różnił się od odbiorcy litewskiego w 1992 r. Po zakończeniu wojny inflanckiej pisarze, którzy rozwijali swoją działalność na dworach Radziwiłłów, podjęli się realizacji pewnego programu kulturalnego, którego celem było uczczenie zwycięstwa oręża litewskiego w wojnach z państwem moskiewskim. Informację o wspomnianym programie znajdujemy w liście Wenclawa Agrypy, znanego działacza państwowego i kulturalnego XVI w. na Litwie, do wojewody wileńskiego Mikołaja Radziwiłła Rudego, napisanym w dniu 12 kwietnia 1582 r. w Krakowie. Jako pierwszy ten program zaczął realizować Franciszek Gradowski, który w dwóch drukarniach wileńskich opublikował znany historykom literatury poemat pt. *Ho-doeporicon Moschicum*. Kontynuatorami tego programu byli również: Eliaz Piligrimovius, który w swoim dziele *Panegyryca apostrophe* opiewa wydarzenia z wojny inflanckiej oraz Andrzej Rymsha, autor monumentalnego poematu pt.

* Prof. dr T. Ulewicz w liście do Redakcji podtrzymuje swoje zarzuty, ale nie uważa za potrzebne podejmowanie dalszej dyskusji [Red.].

Δεκέτηρος ἀκρόαμα. Program kulturalny kończy zbiór utworów prozaiczno-poetyckich pod tytułem *Radivilias*, ten sam tytuł nosi również najważniejszy utwór tego zbioru. Oprócz *Radiviliady* J. Radwana w zbiorze opublikowano też utwory sześciu innych znanych autorów XVI w. W każdym z nich jest sławiona odwaga Litwinów, okazana w obronie Księstwa przed najeźdźcą moskiewskim, opiewani są również najbardziej znani wodzowie wojsk litewskich, na czele z zasługami wodza wojsk litewskich, zwycięzcy spod Uły Mikołaja Radziwiłła Rudogo. Żaden ze wspomnianych tekstów nie ma nic obraźliwego ani w stosunku do Litwy, ani do Polski.

Żaden z utworów, które ukazały się wraz z *Radiviliadą* w 1592 r. nie dorównuje eposowi J. Radwana ani objętościowo, ani pod względem artystycznym. Takiego argumentu zupełnie wystarczyło współczesnym wydawcom starego piśmiennictwa litewskiego. Oni postanowili jeden z tomów serii „Bibliotheca Baltica” poświęcić *Radiviliadzie* J. Radwana, a nie wszystkim utworom, opiewającym bohaterskie czyny zwycięzców wojny inflanckiej. W przeciągu kilku lat epos był przetłumaczony na język litewski, opatrzony wstępem i przypisami. W ten sposób ukazała się książka, która wywołała oburzenie pana Profesora. Kolegium redakcyjne serii „Bibliotheca Baltica” z całą kompetencją mogłoby objaśnić szanownemu Recenzentowi motywację wyboru tekstu J. Radwana. Ostatnia książka z serii „Bibliotheca Baltica” ukazała się w 1998 r., był to poemat Jana z Wiślicy pt. *Bellum Pruthenum* w przekładzie profesora Uniwersytetu Wileńskiego dr hab. Eugenii Ulčinaité (obok przekładu w publikacji jest również zamieszczony tekst utworu w oryginale, artykuł wstępny i przypisy).

Piszę o tym, chcąc zapewnić pana Profesora, że pozostałe teksty wydrukowane wraz z *Radiviliadą* w 1592 r. są mi doskonale znane. (Gdybym napisał o tym we wstępie do przekładu *Radiviliady*, zapewne nie musiałbym odpowiadać na zarzuty wielce zasłużonego dla nauki polskiej Kolegi). Chciałbym również dodać, że jestem jednym z niewielu, którzy mieli zaszczyt trzymać w ręku pięć z siedmiu znanych mi egzemplarzy tego utworu. Jeden z nich znajduje się w Bibliotece Litewskiej Akademii Nauk w Wilnie. Przechowywany tu egzemplarz zachował się w najlepszym stanie i stał się podstawą do publikacji w 1997 r.

Wszelkie nieporozumienia i trudność w nawiązaniu dialogu zawsze rodzi się braku informacji. Próbując nadażyć za naszymi kolegami w Polsce, my również przygotowujemy do druku i wydajemy sporo zabytków naszego piśmiennictwa, które powstały nie tylko w języku litewskim, ale również w polskim, łacińskim i niemieckim (więcej informacji na ten temat można znaleźć pod adresem internetowym <http://www.liti.lt/>). W przeciągu ostatnich pięciu lat na Litwie ukazało dość dużo przełożonych na język litewski utworów współczesnych Janowi Radwanowi autorów. Do nich należą: *Pamiętniki* Teodora Jewłaszewskiego (Wilno, 1998), powieść biograficzna Pawła Oderborna pt. *Życie Iwana Wasiljewicza Wielkiego Księcia Moskiewskiego*, wybór Pism Salomona Rysińskiego pod tym

samym tytułem jak jeden z utworów: *Krótkie opowiadanie o słynnych wyprawach Jaśnie Oświeconego Księcia, Księcia na Birżach i Dubingiach Krzysztofa Radziwiłła* (Wilno, 2000), poemat Samuela Dowgierda pt. *Genealogia albo Krótkie opisanie wielkich książąt litewskich i ich wielkich a mężnych spraw wojennych* (Wilno, 2001). Wszystkie wspomniane publikacje zostały wydane przy współpracy polskich naukowców, bibliotekarzy i przychylności innych ludzi. Na przykład poemat Dowgierda nie ukazałyby się bez pomocy byłego polskiego wiceministra Kultury i Sztuki Michała Jagiełły oraz pracowników Biblioteki Śląskiej. Z kolei utwory Pawła Oderborna i Salomona Rysińskiego – bez pomocy pracowników Uniwersytetu Jagiellońskiego i Biblioteki im. Czartoryskich. Korzystając z okazji chciałbym serdecznie podziękować im wszystkim za współpracę i pomoc jako propagatorom najlepszych tradycji kulturowych w Polsce.

Gdyby na Litwie ukazały się tylko wspomniane przez pana Profesora książki, można byłoby zrozumieć wątpliwości, czy warto Polakom wchodzić do Unii Europejskiej razem z takimi niedoukami i nacjonalistami, jakimi są Litwini. Kilkakrotne publikacje Pierwszego Statutu Litewskiego, liczne wydawnictwa Metryki Litewskiej oraz innych zabytków kulturowych WKL w przeciągu ostatniego dziesięciolecia mówią same za siebie. Uważam, że negatywną recenzję wywołały inne motywy, które nie zostały tu przedstawione. Dyskusja będzie możliwa wówczas, gdy zostaną one wypowiedziane głośno. W tej sytuacji należałoby żyć dalej w przeświadczeniu, że ani w 1564 r., ani w 2002 nie było i nie ma na Litwie żadnych podobnych Orzechowskich, którzy o sąsiadach mogliby napisać ubliżający *Quincunx*.

Z poważaniem

Sigitas Naburtas
Wilno

Przypis

¹ T. U l e w i c z : *Z polono-lituaników rerresansowych*. „Kwartalnik Historii Nauki i Techniki” XLVI nr 3 2001 s. 207–213.